

ШЫН

СОВЕТ ЭВИЛЕЛИНИҢ КОММУНИСТИК ПАРТИЯСЫНЫҢ ТЫВА ОБЛАСТЫ БОЛГАШ
НЫЗЫЛ ХОРААЯ КОМИТЕТТЕРИНИҢ, АЖЫЛЧЫ ЧОННАР ДЕПУТАТТАРЫНЫҢ
ОБЛАСТ БОЛГАШ НЫЗЫЛ ХОРААЯ СОВЕТТЕРИНИҢ ОРГАНЫ

1957
МАЙ
19
ВОСКРЕСЕНЬЕ
№ 99 (3811)
Өртөө 20 коп.

РСФСР-ниң Дээди Советин чыылдырар
дугайында РСФСР-ниң Дээди Советиниң
Президиумунун Чаралы (1 арын).
Чуваш АССР-ниң Вурнар районунун
Ленин атыг колхозунун даргазы Сергей
Иосифович Коротковка Колхозтун
парторганизациязынын секретары Алек-
сандр Федорович Доманинге Ленин атыг
Көдөө ажил-агый артелиниң колхозчула-
рынга СЭП ТК-ның Бирги Секрета-

ры эш Н. С. Хрущевтун чедирген бай-
ры (1 арын).
Бүгү культураларнын тарылгазын че-
дишкенин доозал (1 арын).
С. Дамба. — Орука бажан шүтү-
тер (2 арын).
А. Молчанов. — Национал шии теат-
рында (2 арын).
Л. Монгуш. — Хойжу Арбытай-биле бе-
седа (2 арын).

К. Арханжаа. — Болхо бугурттегиниң
ажылары (2 арын).
И. Дворкин. — «Улусту капитализм»
дугайында дерин хоопун бодалар (3—4
арынар).
К. Е. Воронцовтун Индонезияда чо-
руп турары (4 арын).
БҮР-пун өртем планнаштыгынын та-
лазы-биле түргө коммунист тургусканы
(4 арын).

БӨГҮНГҮ СОЛУНДА:

Мурнакчы ажилчын болгаш бригадир Оюн Долаажан

—Чер шитиниң казар байлаанын хей
курлавырлар Тывада бар, улуг-улуг
үстүрү бугуртте черлери чоокку келер
үдө бистиниң обласка тургустуну сайма-
рлар дөриңи эки билер мен. Кадражын
ажылчын болур кинг күөл меңе шадла-
да синиккен. Ол күзелиниң чедип алыр
дөш Хову-Асының бугуртте черинте
ажылдап кирген мен. Мөң салган соруг-
гам ам чедип алдым—деп Хову-Асы
комбинатында чер казычыны ажилчын
эш Оюн Долаажан чуталаан турар.

Бугуртте планын ай, квартал бүр-
түндө чүгө долур эвес, харын ажил
күссөдирин Оюн Долаажантың бригадасы
канчан чедип ап турары? Бо айтырыг
ка бригадир боду тодаргай харылап ту-
рар.

Бригаданы хүлөп алганынын
баштайгы үзүндө күш-ажылдың сагыла-
чуруму бистин бригадасыга кошмак
турган. Ол чорук бугуртте планын кү-
сөдиринте дөрт моондагы таварыштырып
келген.

Бригадада чер ка-
зычыларының орту-
зунга күш-ажылдың
бугуртте медресидиң са-
гыла-чуруму тургу-
зары эржекте чутула
негетинип келген. Ын-
чанга, ажилчынна-
рының хуралдарын уда-
дараа чыылдырып,
күш-ажылдың сагыла-
чуруму быжылаар
дугайында айтырымы
чуталаажып келген
бис. Оң-биле чергелеш-
тер казар ажилчын
кылдыр доранга хү-
лөп алган. Оюн Дола-
ажан бугуртте черинте
чүтүлдүг ажилдап,
дуржулагы ажилчыннарың детки-
чеге-биле бодунуң чаа професиязынга
дүргө мергешип берген.

—Чер казар ажилга киргениниң
баштайгы хүнеринде улуг бергелерге
таварыш турган мен. Чер казар талазы-
биле мычарла мөң бичи-даа дуржула-
ган чок турган. Ындыг болза-да, дур-
жулагы хоочун ажилчыннарың прак-
тиктиг дузазы-биле бергелерин ажил-
тишеп шыдаан мен—деп Оюн ам өөрү-
күдүг чуталаан турар.

Чер казар ажилдың практиказын Оюн
Долаажан кончук дүргө шитгөдип ал-
ган соонда ол бодунуң нормаларын ай са-
нында, хүн бүрдө 150—200 хуу чедир
күссөдип турган. Оон чүтүлдүг күш-
ажылды болгаш организакчы чоруга ба-
рындаалаан, бугурттегиң дирекция чери
Оюн Долаажанты өргөн чылдың июнь
айда чер казычыларының бригадасынын
бригадиринге томуйлаан.

Оюн Долаажанты уурткан бригадасы
бугуртте планын бо аразында ай са-
нында үргүлчү ажил күссөдип келген.
Д. Ойнуң ууртканы бригаданың вежи-
гунери Октябрьниң социалистик Улуг
революциязынын 40 чыл оюнга алдыр
болдурган бүгү улустун социалистик ча-
рыжынга идеялигиң киришиниң, 1957
чылдың бирги кварталында бугу-
ртте планын 220 хуу, 4 апрельде—182
хуу, майның баштайгы декадасында—
200 хуу чедир күссөткенер.

Улуг Октябрьга алдыр болдурган чер
казычыларының социалистик чарыжы-
га бирги черин ажилчыннар эштер Ор-
жак, Билтин, С. Совай, Оржак Шолас,
Быртыс Кара-Эниң, Хертез Бартан-оол,
Оржак Бад-оол олар эзеп, боттарының
нормаларын хүн бүрдө 200 хуудан
ажыр күссөдип турарлар. Бригаданының
ажылчын Оюн Долаажан уурттушпаан, бо-
дунуң хол-биле кылдыр ажилчынның
нормаларын хүн бүрдө ам 190 хуудан
күдү эвес кылдыр күссөдип турар.

РСФСР-ниң Дээди Советин чыылдырар
дугайында
РСФСР-ниң Дээди Советиниң Президиумунун
Ч А Р Л Ы Ы

РСФСР-ниң Дээди Советиниң Президиумунун дондадыры болза:
Российның Совет Федеративтик Социалистик Республикасынын Дээди Совети-
нин дөрткү чыылдаанын дөрткү сессиянын 1957 чылдың майның 28-те Москва
хоорайга чыылдырар.

РСФСР-ниң Дээди Советиниң Президиумунун Даргазы
М. ТАРАСОВ.
РСФСР-ниң Дээди Советиниң Президиумунун Секретары
И. ЗИМИН.

Москва, 1957 чылдың май 16.

Моол Арат Республиканың чазак
төлөөлөрүнүн Москвадан чорукканы

ССР-ниң чазактын чазалгазын бугу-
рлар совет байылаага наймалыгын чор-
улгазы-биле туруп турган Моол Арат
Республиканын чазак төлөөлери майның
16-да «ТУ—104» самолёт-биле Москва-
дан Төрөн чуртунче чоруккан.

МАР-ниң болгаш ССР-ниң күртүе
аэропорт-биле шимеп каан турган Внуково
аэропортка Моолдун чазак төлөөлери эш-
тер Н. А. Булгазин, А. И. Микоян, В. М.
Молотов, М. А. Суслев, Н. С. Хрущев,
РСФСР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң
Даргазы М. А. Яснов, СССР-ниң министр-
лери А. А. Громыко, М. А. Евсеев, А. Г.
Зверев, П. Ф. Ломов, В. В. Мацкевич, Со-
вет Эвилелиниң маршалы К. С. Моска-
ленко болгаш албаның өсөдөз кижи-
лери үзүнер.

Моол аалчылары ССР-де туруп турар
дипломаттыг төлө черлериниң баштыг-
лары, элчин черлериниң ажилдачыла-
ры, совет болгаш даштык журналистер
база үзүнер.

Моолдун Министрлер Чөвүлелиниң Дар-
газы Ю. Цеденбал хүндүлүг таанымалыг
рапортуң хүлөп алган. Моол Арат Рес-
публиканың болгаш Совет Эвилелиниң
Бүрүе Гимнилерин күссөткөзү.

Совет ууртукчулар болгаш үзөн ки-
жилер моол өнүгүтөр-биле чыгып байыр-
лажып чарыланнар.

МАР-ниң чазак төлөөлөрүнүн башты-
ны Ю. Цеденбал микрофон мурунуга чүсө
чуталаан.

Эртенгиң 10 шакта агаар корабли
агаары бугуртте, чөөн чүгө улааш
чоруккан.

Чуваш АССР-ниң Вурнар районунун Ленин атыг колхозунун даргазы Сергей Иосифович КОРОТКОВКА Колхозтун парторганизациязынын секретары Александр Федорович ДОМАНИНГЕ

Көдөө ажил-агыйның Ленин атыг артелиниң
колхозчуларынга

Эрчим эштер! «Правда» парлап үндүргөн силерниң социалистик хүлө-
лөргөңү улуг ханымшык-биле номчулду. 1957 чылда ажилгазың 100 гектар
тер бүтүрүлгөң 100 центнер эшти болгаш 300 центнер сүтү алырын азап турар-
дыр силер. Ол кончук эки көргүзүлгөң-дир. Чуваш АССР-де болгаш оң-биле ко-
за республикаларда база областарда бар болуп турар эшти болгаш сүтү бүдүр-
көңүлүңгө канчаар-даа аажок улуг арталар бар болуп турарыңды дугайын
силерниң дуржулагар херечилеп турар-дыр.

Кукурузаны өстүрүр талазы-биле: гектар бүтүрүлгөң мочактары-биле кады
1000 центнер кукуруза массасын 200 гектар шөлгө алып деп кончук улуг хүлө-
лөргөңү силерниң колхозтун колхозчулары боттарыңга ап турарын демдегелери оң-
аа өөрүшкүлүг-дүр.

Силерниң эгелекчи саналыңарын бүтүрүлгөң чүтүлдүгүңүң көрө чогуур.
Шанжа кажан-да кукуруза бүдүрүп көрбөс Чуваштың байдалыңа ийи чы-
ларын дуржулаң ол кукурузаны байгамчы өкил-биле шитгөдип алгаш, гек-
тардан 700—800 центнер ногаан массаны ап шыдаан силер.

Бистин бүтүлгө республикаларымыстың, крайларымыстың болгаш областары-
мыстың партия, совет болгаш көдөө ажил-агый органдарының ажилдачылары,
ылангыя кукуруза дугайында хөйү чуталаан, оңу сөс кырыңга хөйү-биле мычпай
турар, мычпала-даа ол кукурузаны шитгөдип алып болгаш бедик дүжүттү алып
дөш практиктик кемчелерин эвөс ап турар ажилдачылар силерниң эгелекчи-
мыннөргө кичээлгейни салыр ужурут.

Кукуруза бүдүрүр талазы-биле силерниң чедишкениңерге кукуруза өстү-
рүр дугайында шадан тура ажилдап келген областарың дуржулагы кукуруза-
лары-даа адаарган болурлар.

Партияның Төп Комитетиниң өмүзөңүң болгаш оң даасканың бугулар си-
лерге ийи байырың чедирбишаан, гектар бүтүрүлгөң 1000 центнер кукуруза мас-
сазын алып талазы-биле боттарыңарың алган хүлө-лөргөңүңүң күссөдиринге
бүтү талазы-биле чедишкениңердиң болуруңары күзелиң. Чүгө кукурузаның
бедик дүжүдүн алып мал чедип айтырымы шиттирлээр арганы бисе бээр, а
ол дөргө ажилгазың 100 гектар черге хамаарыштыр сүт болгаш эш бүдүрүр
улу-биле өстүрүңгөң эң-не чутула, эң-не кол, эң-не шиттирлээң чүтү болур. Ку-
курузаның ийиң дүжүдү турда көдөө ажил-агыйның ажилгазың 100 гектар чер
бүтүрүлгөң 100 центнер эшти болгаш 400 центнер сүтү алырыңды кыдыг
эвөс, а эң биче кемчээл болур.

Кукурузаның бедик дүжүдүн өстүрүп алып талазы-биле силерниң байгамчы-
гың үлгөдирин бүтүлгө колхозтар болгаш совхозтар эдер дөргөңгөң чыгыныңы
барып болур. Оң бедик дүжүдүн алып дөш бугулар-ла бүтү улуустуң шитишкениң
калбартыр херек. Болхо болгаш совхоз бүтүрүлгөң кукурузаны өстүрүр дөш ха-
рылап турап кижилер турар ужурут. Көдөө ажил-агыйның тускай өртемниңер,
партия болгаш совет ажилдачылар, ажаа колхозчулар, бистин көдөөңчү алдарың
ажыктарымыс кукурузаның бедик дүжүдүн өстүрүп алырын боттарыңың алдары-
ңың херээ кылдыр санаар ужурут.

СЭП Төп Комитетиниң Бирги секретары
Н. С. ХРУЩЕВ.

Бүгү культураларнын тарылгазын чедишкенин доозар

Шаңчынын чаа черлеринде

Чаз-Хаз районунун девискээр Шаңчы
хоову калба-делем. Моон мурунда ол
чер ажилгазыннайын турган. Молотов
аттыг колхоз чүгө 1956 чылда 250 ге-
ктар таргаа культураларын, 1 гектар кар-
тофель, 1 гектар кукурузаны тараш,
кымыластын гектар бүтүрүлгөң 18 цент-
нер, чингетараанын — 22, сула-
нын — 17, арбайны — 16,
картофельниң 120 центнер дүжүттү
алган. Кукурузаның бедик 3 метр чедир
өскөн. Моон ап көргө, Шаңчының кур-
чериңден моон соңгаар эки дүжүттү че-
дип ап болур.

МТС-тин трактор бригадалары 1957
чылдың тарылгазынга белеткел кылдыр
өртөн чыдап Молотов аттыг колхозтун
Шаңчыда 1200 гектар, Сталин аттыг
колхозтун 1000 гектар кур черин андыр-
ган турган. Механизаторлар андырткан
черлериң чазын дикашап, лүңгөңө
кылаш, шык базырары-биле илиңгит-
кыныа чогуур үзүңгө дооскан. Ийи ко-
лхозтун ол кур черлерде тарылгазы доо-
зулган. Молотов аттыг колхоз тарыт-
кан 1200 гектар кур черин кымынга
12 гектар картофель, 100 гектар но-
гаан сулазы немей тарып турар. Сталин
аттыг колхоз 6 гектар кымыласты, 2

Хову ажилының темпизин дүргөдүр

ЭРЭН. (Бистин көр.). Эрэн районунун
«Сталинчы орук» көдөө ажил-агый арте-
ли бо чылын 427 гектар черге таргаа
культураларын чажып тарымы планын,
290 гектар черин улар андырып тарымы
турган. Колхоз тарылгаже апрель 20-де
кирген. Май 13-те чедир 230 гектар чери
таргааны чажып таргаан, 150 гектар чер-
нин шыгып базырган. Артыштыңда бо
чылын чаа ажилгаала кырген 200 ге-
ктар черин 90 гектарын улар андырып
ажылдап турган болза, май 13-те чедир
чүгө 30 гектарын андырган.

Тес-Хем МТС-тин 2 трактору колхозта
ажылдап турар. Олар үргүлчү үрелин,
хөй кезинде септелгеге тургузаар. Кол-
хозта быжылаан трактористтер практика
чок анык кижилер, тракторлар үрели
бөргө септелгенин үр кылып турарлар.
А МТС-тен кандыг-даа дуза көргүсөйи
турар.

Эки хову турлаглары

Баз-Хем районунун «Тилелге» колхо-
зунун Эрбектеде хову турлаа районун
колхозтарында көрүштү тургай болур.
Ол турлагын ийи өрөөдиги нити чур-
талга бажынында демір оруннар салды-
ган. Кызыл булунуң дерлигөөң эки. Ын-
да социалистик чарыштын хүлө-лөргөңү,

халаа солугун, көргүлчү сабыралын ха-
нда көргүсөң. Ховунун ажил-ишчилери
чаа солугуңарын номчуп, шыдыра болгаш
өскө-даа чүдүлери ойнап турарлар. Ол-ла
бажында бригадирлериң болгаш агроном-
нарың ажилдап кабинеди бар. Ында
МТС-биле дөрт харылажыр «рация» деп

Часкы хову ажилы дүргөдүр, та-
рылганы кыска хуусада бедик агротех-
никтиг байдалга өрттирер талазы-биле
хову бригадасының бригадир Очур-оол
организастыг ажил чорударынын узуу
харын аргаже хандып, механизаторлар-
нын, колхозчуларын күжү таарыш-
тырбай турар.

Колхозтун хову бригадасында 4 агита-
тор быжыглатынган, олар эзың-даа
ажыл чорутулаан. Агитаторлар агитация-
массалыг ажил чоруттайн турунда кол-
хозта партия өгө организакчының сек-
ретары Дамба агитация-массалыг ажил-
ды дигризер дугайында кемчө албайн
келген.

«Сталинчы орук» колхозта часкы хову
ажылынын темпизин дүргөдүр талазы-
биле колхоз баштаар черинде, МТС-тен
организастыг кемчелерин алып өй кел-
ген.

А. СУНДУЯ.

Чадана МТС-тин № 3 трактор бригадасы «Кызыл тара-
чы» колхозтун ховуларында ажилдап чоруп турар. Колхоз-
чулар ажилы биле механизаторларын дем каттыжыш-
кының ажилы часкы тарылганы агротехниктиг бедик де-
нелге кыска хуусада чорударын хандырган. Артель бо чы-
лын бүтү таргаа культураларын тарылгазын андыр-
ган бедик кур черлерге чоруткан. 1400 га таргаа культуралары-
нын чажылдазын 5 ажил хүнүндө дооскан. Механизатор-
лар болгаш колхозчулар үрелиниң бар ша-биле планда
дашкар ам-даа 300 ганы тарымын хүлөңгөңер.

Чурукта: Тракторист М. Ондариң агралам планда даш-
кар тарылгада.

ЧАҢҢЫС ҮН-БИЛЕ ДЕТКИП ТУРАР Атомнуг чепсекти шенээрин соксадыр

Даг экспедициянын төл септелге мастер-саяаы Кызылда улуг коллективтер-кич бирээ. Май 7-де ажал шагынны сөөгүндө токар дехиния улуг азынга слесарлар, дартаннар, токарлар болгаш инженер-техниктер ажыдакчылар чыгып келген. Атомнуг болгаш водородтук чепсекти шенээрин бүтү делегейге соксадыр дугайында Тайбынны Бүтү-делегей Чөвүлелин Берлин кыйгырымын аңаа танышар дөш чыгып келген.

Партия организациясынын секретары мастер ош Антонов митингин аштыкан. Кыйгырым болгаш Тайбын камгалакчылар Совет комитетинин меделелин олтурганнар улуг кичөөн-биле диннааннар.

Демир кылыр мастер Кривошапов сөс ап чүве чугаалааш, атомнуг болгаш водородтук чепсекти шенээрин дүргөн соксадыр дугайында тайбын талалакчыларынның негеделин нажи-биле чүдүтүзүп тур бис. Шаг ылыг айымдыг чепсекти бүдүрерин кезеде соксадыр, харын оон бүтү куралдарын ууткаары күчүндү-дир. Бодунуң ажыдап келген үемин дүргүзүңа Төрөн чүрүмүн улам чечектелин сайыраарына, күчүзүг болурунга бүтү күжүңү берип келген мен, тайбынның херээ дөш оон-даа артыг ажыдаарымын хүдээр мен. Дайын

кысыкчыларыны дайынчырак чоруун, база оларын атомнуг чепсек-биле кызын чоруун тайбын талалакчыларынның чөптүг негеделин соксадыр шыдаар деп бүзүрөп мен. Бизин бүзүрүгө тайбын дег үнелиг чүве чок деп совет кижилер бистер бүтү делегейин уластары динналып тур бис — деп, ол бодунун чугаазын дооскан.

Дайынны бодурубазынче уластарын эл-сепкил чангыс аай утланган. Орус, америка, негр болгаш индий сөөктү кижилерин аас-кежи, тайбын чурттаалганы дөш совет кижилер дайынга көнүп чок. Дайынны чүгө империя-ластер күзөрү. Бүтү делегейин уластары дайынны бодурубас — деп токар Сергей чугаалаан. — Септелге дехиния коллектив апрель планын 130 хуу үтүсеткен. Дайынга уду тайбын күжүзүтүп тилгелген дөш улам эки ажыдаарынче шунтуңарын кыйгырым — деп ол чугаалаан.

Мастер Борженевтин санаалы-биле атомнуг чепсекти шенээрин доп-доруан соксадыр негези кыйгырымы нажи-биле деткирин илереткен шиттирин хүдээр алган.

А. ЛЕПЕШКИН.

Изиг деткиишкын

Областың чурт-үлестүр эргелелин кол-баса фабрикасынын коллективинге хой кижин кыркычыл митинг болган. Атомнуг болгаш водородтук чепсекти шенээр турар үеде, база оон кижин төрелеткенге хоралымын дугайында өш Лебедетин тайбынны хурада чыгылганнар улуг кичөөн-биле диннаан.

Бир дугаарында чүве чугаалаан өш Черноусов атомнуг чепсекти шенээрин соксадыр дугайында изиг деткиишкын

илереткен. Күш-ажылдыг чүрүм улам быжылар, продукцияны шынарын белдир дугайында мога чокка ажыдаарынче коллективти ол кыйгырган.

Бүдүргөниң техниктиг удуруткүзү эш Ирактын саванын бугаар, Тайбынның Бүтү-делегей Чөвүлелин кыйгырым болгаш Тайбын камгалакчылар Совет комитетинин меделелин изиг деткөөн илереткен шиттирин митинг хүдээр алган.

Харылзаачыларынң үнү

Кызыл хоорайнын харылзаачылары 150 ажыг кижин боттарынын клубунга чыгып келгенер. Атомнуг болгаш водородтук чепсекти шенээрин делегейге соксадыр дугайында Тайбын камгалакчылар Бүтү-делегей Чөвүлелин берлин кыйгырымын танышканнар.

Плановик эш Морозова сөс алган, совет кижилерин атомнуг чепсекти шенээрин соксадыр дугайында негеделин каттыштыраа, оон деткиишкын делегейин миллион-миллион кижилерин кыйгырган.

Ада-чурттуң Улуг дайынның үеинде мези ашам өдүрткен, а ам уругларынның дайынга киирин күзөөс мен. Гитлерин электеринге уду түчүзүшкүгө өдүрткөөнүн азы-дүмүзүнүн ажыг-шүжүү ам-даа хевээр, дайын инва-

дириниң сорбузу безин читпэн турар. Дайынны кым-даа күзөөс, өскүстөр, инвадир дайынны бодурубазын бүтү-ле күжү-биле негеп турар. Бүтү делегейде чаштарын аас-кежи дөш, эки амды-ралы дөш тайбын талалакчылар дайын соксадырны демир херик болур ужурут бис. Атомнуг чепсекти шенээр чорукту, халаптыг дайынны бодурубас бис — деп, бугаатер эш Макарова чугаалаан.

Сермакин, Макаренко, Беляшов болгаш сөс ап чүве чугаалаан өскөлдөр-да атомнуг болгаш водородтук чепсекти шенээрин соксадыр негези кыйгырыга бүтүн каттышканнар. Атомнуг чепсекти шенээрин соксадыр дугайында шынгын негеделин илереткен шиттирин митингтин кыркычыл чангыс үн-биле хүдээр алганнар.

КИНОМЕХАНИК

Баз-Хем районун Бүрен-Хем суурунда көдө клуб кино үндүрүгөни таарыштыр кылдырмааны-биле кино үндүрүгүн тускай өрөөн чок турган.

Киномеханик Г. Коблюков ажыдап келгенден бээр кино үндүргөни үзүлгө чок алган. Аппарат болгаш мотор тургузар тускай өрөөн механик боду кылып алган. Суурун чуртакчылары ам чаа-чаа кино чуртакчылар үргүчү көрүп турар.

С. БАЗЫР-САТ.

Хойжу Арбытай-биле беседа

Оян Көгезинович Арбытай — Танды районун Сталин аттыг көдө айма-агый артелинин дуржулгалыг хойжуларынның бирээ. Ол барык он чыл иштинде колхоз бүдүргөниң эң харыскалгалыг участкаларын бирээ болур хой ажылыга дөстаамал ажыдап, чыл бүрү баш-баш чүе хураганарын колхознуң өстүрүп берип, тона-тона дүктү кыргып берип келген.

Хойжу Арбытайнын хой бо чылын кончуг хр ашкан. Ол ам колхоз суурун-дан ырак эвес Эер-Хөдө чагаалан турар. Кыска беседа боюнун азынның дугайын хойжу мынчаар чугаалаан:

Мурнуңа хуу ажылдыг чораш боттун эвеш хой, өшкүчү калыдары-биле дел-чикип каларып чорашында бодарга, аялтынып кам чүс баш хонм малдары эң харыскалгалыг ажыл-дыр. Малды баш санын менди өстүрүп, шынарын экижидер, дүк кыргылаан бөддөрү — хойжуну хүдээлген. Колхозтун мурнуңа харыскалгалыг болгаш колхозчуларын меделелин бодап кээрге, кижиниң амыр-дым-даа уттуңдуга бээр, байгала сепкил-сатыгы малда апар.

1947 чылда колхозунуң мал ажылына кыргын доран бир-ай дүк хойларын хүдээр алдым. Нини саны 300 баш ты-ва хойлар. Ол чылын 390 хураганын хүдээр ап, менди доруктурган мен. Оон соонда хуаак өшкүлөр каларын түрүм.

Сөөлгү үш чылдан бээр төртүр хойлар каларын келим. 1955 чылда төртүр чүс хой бүзүзүндүн ортума-биле 105 хураганын алдым. Ол чылын шунту өстүрүп хураганарын 490 баш. 1956 чылда 493 төртүр хойларын каларып, хураганарын алдым. Иччала-даа чызын көп хураганнар херетер өткөткөн, алаан тогарала таварыштым. Мынчагаш малдыг тудун четче албай барган баш-

тайгы таварылганга кончуг хомулаан мен. Ол чылын бир хойдан-на 2,4 кг дүктү кыргып ап, колхозтун берген планын 200 грамм ажырган мен.

Мал ажылында өң берге үе кыш болур. Мээң түрүм кыштам Хорум-Саяк деп черде. Ол черин оңар-белчирин чаага киргизе чедир кыштын байдалына таарыштыр ажылаары менде чүрүмчү. Сигенин чаш хураганнар болгаш күжү кошка хойларга бээр, дүстү нини хойга чыгалар, хойларын кол кезин шүүт олардыр. Мынчагаш оларарын план-ны-биле ажылаары эң чугула ажылы-выс ол. Кыштагашкынның баштайгы үеинде элден ырак болгаш ховуругу черлерин оларын ажылаар, дагарын, ылангы мээстерин оларарын кыш ортуңда өлтүрар. Кыштагын чанында хүнээрер даг бар. Ону чысы үеде хойларын оларалары-биле кулап ап турар мен. Боос хойларга немелде чемерин база бээр.

Бышык үеде хойларын ажааладым, чечерилген, оларалдышкынны, кайжа-коронаны айтыр дөш ажыл-ла хой. Мынчаарга оон тудак чок үе чак, ылангы хойларын оодаашкынны таварып келдире бердей-ле бээр. Колхозтун дарга-галары-да, мал ажылыныг тускай эртемчилери-даа кыш өрткөн болгаш чаага килеге чүу боор, узуг бергени өрткөн ол-ла кышан дөш оожурай бээр чүу бар. Ол шын эвес. Оң болум-лазын бистин чаагарымыста чагаала-ла, мунгаш-даа кайжа чогу херечиле турар.

Чызын кыштагдан баткыш, элегестин ал чарында чаап турган мен. Ол черде улуг хойларга-да, чаш хураганнар-даа мунгаш чыгып кайжа чок. Ам бо Эер-Хөдө апрельдин эгезинде көжүп келин-ис. Бо дээрге узуг чааг чер чүве, мы-

ОРУККА БИЖЭЭН ШҮЛҮКТЕР

КАА-ХЕМНИ КЕЖЕРДЕ

Агым сутуң бырлаанжы Аас хүне чыгырткан. Кээ-Хемни саям кезин Баас-шынне — хорагай-ла.

Экиниш туткан анык оол Эптай, шалып башкаарга, Чалгынап каан улуг хеме Саадал чокка сымал орган.

Калы чораш мээң өөрүм Каа-Хемни алгап-йереп, Чалгыларга өпейледи, Чалгыландыр маражканнар:

«Эштип кезер, саям кезер, Эер сугуң Каа-Хемни. Эгээртинмес байлаа ээни Эрес-кежээ улус чоңум...»

ПОВАР УРУГ

Тараа тараан тракторун Даажын диннап, оруун дозуп, Далай кеткен повар уруг Хамык ченин сөөртүп кели.

Агрегаттын оолдары Арнынары додугур бол. Катыржырга чалым диштер Казаранцап турар болду.

«Четирдивис, эрес Тана. Чениң кончуг амалың-дыр. Иит, чыгыт сепкил дөш, Ийн норма күтседиң бис».

БРИГАДИР

Черин канчаар андарганым. Селданың чаштырганым Бригадир хынал чорда. Бистер душкан, хөөрештивис:

«Улут-норма ажыргылаа, Үлгерин бижиг деп, Ажыл-ишчи кижилерин Алап берип көрүнерем».

Амынның — бригадирин Арны чазык, өөрүшкүзүг, Делген шөлдү артыг көрүп, Делдик чокка харыклай-дыр:

«Навек Билин агрегаты Маталыг-ла ажыдады, Майын бирден — дертке чедир Барык беш чүс ганы чашты».

Кара хилиң кетиниңкем Хайыргыныг делем длауң Бүзү келгеш, көөр силер Хүрөң сарыг тараа турар».

С. ТАМБА.

Номчукчуларын биске бижип турары

ЧӨӨН-ХЕМЧИК РАЙОНУН Жданов аттыг колхозтун туудугжулары бо чылдын туудуг планын Улуг Октябрь-ның 40 чыл болур оюнун бетиңде нууседи дөш бедик хүлээлгелерин алганнар. Пилорама-ның дилинчилери 87,4 муң погонметр кылын, чуга манзыларын дилерин хүлээлгеш ам 18 муң погонметри дилип туудуга бергенер.

Х. Адыша.

ТЕС-ХЕМ РАЙОНУН Сталин аттыг колхозтун хойжуу Д. Даваа бодунга быжыглан 328 баш төрүүр хонм кыштан менди ажырган. Ам төрөөн 234 хойнуң 238

хураганын бүрүн дорун-туруп турар. Бо чылын төртүтүр хураганнар-ны чидирг чокка камгалап, хой бүзүзүндө 1,85 кг дүктү кыргып аларын Даваа хүлээлген.

С. Нурсат.

ӨВҮР РАЙОНУН «Торгалыг» колхозунда чаа чунар бажың ажы-тыгнан. Чунар бажыңны бус-биле издер кылдыр дерип кылган. Оон аңгыда колхоз чазылыг мастерскызын туудуун дозуп, ажыгалаа кириген. Колхозтун туудугжулары 100 баш сээр инек турар сүт-бараан ферма-зын туудуун кылып

турар. Ферма бүрүн ме-ханизастатын. Чаа ферма Улуг Октябрь-ның байырдалынын бетинде ажыгалап кирер.

Т. Сандан.

БАЙ-ТАЙГА РАЙОНУН Молатов аттыг колхозтун туудугжулары 450 олуттуг клуб туудуг турар. Ук клуб-ту июнь бирге чедир дозар дөш туудугжулар социалист чарыштын хүлээлгешин алган. Клубтун нол тууду дозуп, ам шалазын, кышазын, сонга, хаа-газын кылып турар. Бо чылын колхозма ясли, чунар бажың база тут-турар.

С. Адыг.

Тоолайлыгның мээстеринде

Монгуш Бичин-уругун өшкүлери Тоолайлыгның мээстеринде оларан чоруур. Ол дээрге Бай-Тайга районун «Малчы» колхозунун дуржулгалыг малчыларын камгалап бээр.

Колхозтун малын ол дөрт чыл дургузунда каларын турар. Баштайгы ийа чылдарда колхозтун сарыктарын каларын турган. Сөөлгү чылдарда хой өр өшкүлери каларын турар. Өшүк ажылыг кирген баштайгы чылында ол 304 анайларын каларын эгелен. Ол анайларын менди чыл ажырып, улуг өшкүлери база чидирг чокка чыл ажырган.

Өшкүлөр кыштан күш-деңгилдег ам-каны-биле оларын бо чыгы анайлары кадык, чаагай болуп турар. Дуржулгалыг

малчин 297 төртүр өшкүлериң тудун камгалап алган.

Монгуш ам Тоолайлыгның Кара-Суг ак-сында чаага өшкүлери каларын, алаан дурга берген анайларын каларын-биле ка-ды оларалып, арай чаштарын алаа үзүп ап калган азырап аам аал чанынга оут-карып турар.

Октябрь революциянын 40 чыл оюн-нуң байырдалына уткуштур өшкүлериң болгаш анайларын чыгы секитилгезин эки организастаар, чангыс-даа башты чидиргте таварыштырбас мен. Тоолайлыг-ның мээстеринге колхозтун өшкүлери моон сонгаар улам өстүрер мен деп хүдээлген Монгуш Бичин-уруг ап турар.

С. КОМУЙ-ООЛ.

ЧУРУКТА: Хойжу О. Арбытайнын кодан хойлары, боду чаа төртүтүгөн хураган-мын дугун аштап турары.

Фото С. Феоктистову.

чалза-даа мында чангыс өргөн-даа чок болгай. Мындыг түрүм чааг черлерге оода чаш малга мунгаш кайжа ышкан чүведен колхоз баштаар чери кылырын безин бодавайн турар.

Апрельдин баштайгы күнперинде чер доңуп турган хат, соокка кышкыңдан артык бергедешкенте таварыштым. Оон кырында апрель 12-ден эгелеш хойла-рын мээсалы-биле оодап эгелеш. Ам 12-де кончутун иштинде 500 төртүр хойнуң 260-ны төртүтү, оон 299 хураган-ны менди элдим. Кыштагдан сөөртүп келген кеткелеривис чүгө-даа чедипшес, чаагай черде хойларын дүе манаш хонар, хойлар төртү бээрге карагыда ман-чаа-даа айыг тыныбайн бээр. Мында-чаа хат калып, соок, хар чаап келдире, чаш хураганарны бо ерге сымарашты-рып, деңгил турдувус. Мынча турувус-та колхоз даргазы эш Рулин маана келдире, негедэ саядым. Оон соонда да-штын чаалай дөш кылып бергени ол тур. Аңаа хураганын болгаш төртүр чыгаан боос хойлар кирер боордан башка, хойларын хей кезин даштын хевээр.

Коданда хойларын хей кезин кара-кул усаадыг анык хойлар. Бо кыжын

хүр кыштааны-биле күжү-даа чугала-лаан, дүтү-даа аажок сыртыг тереп бол-ган хойлар чүве. Хой бүзүзүндө 2,3 кг дүк алыр дөш хүдээлгенин амыр күтүс-дирин чугаажок деп бодан мен. Ам да-штын кайжазын чонор, канчаар-даа айыг тыныбас хой бүзүг дөштүг, кыргыт ха-дык, терек мяхынта хойлар «тегеш», дүтүн чүдүрүп кааптар, кончуг хараа-данч чүвө-дир. Кайжаанын мяхында ыжырттып калган дүктү чымып ап тур бис, а черде сай довуракта холжуп кал-ганын алыр аргажок. Хойларын дүгүн камгаш, бо хөд, арыг кыдында кымыл-караганга киирбес, үргүчү бажын дозуп тур бис.

Допчу беседага хойжунуң чугаа-зын ап көргө, шынап-ла хойжулар кайн-хире харыскалгалыг, берге азылды күт-седиң турары билдингир-дир. Оң-биле кады колхоз баштаар черинде хойжу-ларын ажылыга шоолуг эвес-даа болза таарымчалыг байдал туртузуп бөөрине-ке сактып салбайн турарын херечилеп тур-ар. Арбытай-биле мырыңай жожа Эер-Хөд бажында хойжу Сүте-Маалында база чакча чок. Частың берге үеинде, артын-да хой оодаашкыны болуп турда, оода

Национал ши театрында

Областың национал ши театры өрткөн сөөндө совет авторларын чаа шилерин-де аңгыда орус болгаш Европаның клас-сиктеринин чогааларын база көртүскөн. Театр чаа репертуарын тургузуп турган, төп болгаш еске-даа театрларын дуржу-галын ажылаан. Театр коллективинин эки чүдүдери ажылааны эки түннелер-ин көртүскөн.

Москваның М. Горький аттыг уран-чөп академиктиг театрынын үлгерин бугаар пролетар революциянын улуг баштыңы В. И. Ленинниң ову-хенин көртүскөн Н. Погодинниң «Бремын куранталары» деп төөгүдүг революстү шижин орус дыл кырынга көртүскөн. Те-атр ажыгтыг болгаш чугула ага-лашкын-ны кылган. Б. Лавреневтиң «Бүстүш-күн», М. Авахтың «Малиновкага болган куду» деп шилерин тыва дыл кы-рынга көртүскөн театрың тыва бөдү-нүг чогадыкчы ажылынын база бир улуг чедикшиги болур.

Кышкы сезонун дозуп турган, театрын коллективин хакас драматург М. Кильчи-чаковтун «Хайырааның өзен», Арбузов-тун «Алаааа ынактар» деп шилерин тыва дыл кырынга белеткен алган. Орус дыл кырында Г. Квитно-Осносянековун «Хүн даамалы Шельменко», М. Левитан-ның «От чок ыш» деп шилерин белет-көөн. Кызылдың чуртакчыларында бо шилерин чаа театр сезонунда көртүскөн. Областың райондарын көрүктүлөр адыганын шилерин театр коллектив-инин чайгы үнүшкүчүгү үеинде көөр.

Областың болгаш хоорайнын партия. совет организацияларын хун бүтүлгө кичөөн-биле болгаш деткиишкын ачына-биле театр 1956—1957 чылдын сезонунда бодунун ажылын колдуунда-ла эки шилерин, концерттерин ойнаарыг болгаш ону көүдөлдиринге утадырган. Эрткен чылдын сезонун 8 айларын дургузунда 14 чаа шилерин белеткөөн, оон иштинде он шилер совет улустун амдыларын көртүскөн. Оларын 40 муң көрүктүлөргө 206 катап, оон иштинде көдө культура бажыңырынга болгаш клубтарга 83 катап көртүскөн.

Театрдаг коллективин амгы үеде обл-кутскоңун шиттирин бугаар, обла-стың райондарын болгаш хоорайларын чуртакчыларына шилерин көртү-серинге белеткенип турар. Улаас теат-рын чайгы көртүктүлери эгелээр болгаш харуга дөрт бригадалар көдө үнер.

Орус бөдү «Бремын куранталары», «Хөдө харатан чечектелин турда», «Бис-тин уруувус», «От чок ыш», «Хүн даа-малы Шельменко», «Мария Тюдора» деп

шилериң барын талаа районнарга көртүктүр-биле чорутуп болгаш адыганын шилерин оон соонда еске районнарга ба-рып көртүктүр. Чай дургузунда тыва бөдүтүн ийа бригадалы «Хайырааның өзен», «Алаааа ынактар», «Хайыраа бот», «Малиновкага болган куду» деп шилерин көртүктүр болгаш бистин обла-стың бүтү районнарыга таарымчалыг кыл-дыган программалыг концертти белеткен алганнар.

Красноярск крайнын культура эргеле-лини болгаш Хакас областың культу-ра эргелинин чалаанын бугаар ийа, август айларда театрың артисттерин орус бөдү Красноярск крайга болгаш Ха-кас автономнуг областа оон көртүгү-чорутур. 1957 чылдын күзүндө тыва бө-дүк С. Токанын «Боттанган күз», В. Көк-оолдун «Хайыраа бот» база Пан-Ши-Сунун «Төпкөн хува» деп шилерин бол-ган тускай концертти Абакан хоорайнын чуртакчыларында көртүгү чоруур.

Театр коллективинин чайгы үнүш-күннеринин үеинде оларын ажылыңа көрүктүлөр улуг кичөөн-биле салып, боттарының шүгүмчүлөдөр-биле коллек-тивтиң чогадыкчы ажыл-чорудугаанын дугаалаар дээринге идегээр бис. Театр коллектив бодунун алачкында шилерин болгаш концерттерин бедик идеяг бол-гаш бедик уран-чөпчөк деңгелге көртүк-дөш күжүңизиниң ажыдаарлар.

Октябрьның социалист Улуг револю-циянын 40 чыл оон күш-ажылы чед-дикшиңер-биле меделгээр дөш бүгү улус белеткенип турар.

Мынчагаш бистин коллектив аңаа чүвү кылыр ужурут бис деп чүвени өөрөйп көргөш, муң-муң көрүктүлөриң үнү диннап, театр олар-биле чангыс оодутта чорун дөш Октябрьның 40 чыл оюнга адыр кылдыр Н. Погодинниң «Бремын куранталары» деп шижинде аңгыда ол-ла авторун «Бодут кижин» деп шижин ноябрь 7-де көртүктүр кылдыр тыва бөдү белеткенип турар.

Ол мынча өштер С. Пирю, В. Журав-лев оларга бижирин-биле чыгып каан Ты-вада революстү чуртакчыларын көртү-эп турар шижин көртүктүр база көрдүтүп турар. Орус бөдүк ол адырды хүнге Билеревскийниң «Далай шуурган» деп төөгүдүг революстү шижин болгаш Ада-чурттуң улуг дайынның үеинде Ле-нинград хоорайнын камгалакчыларын дугайын чугаалап турар «Астория гости-ница» деп шижин көртүктүр-биле белет-кен турар.

А. МОЛЧАНОВ,

национал ши театрының директору.

Хой кыргыздазын организастыг эрттирер

Хой дүгүн чидирг чокка, кыска хуу-саада кыргын амыр дөш колхозчулар болгаш механизаторлар аңаа эки белет-кедиг болуру чугула. Шагаан-Арыг МТС-ти механизаторлары хой кыргын 6 агрегаттары бүтүн белеткөөн. Агрегаттар-ның удуруткучулары болгаш оларын дугалакчылары комбайнерлер база еске-ке-да механизаторлар томулатынган.

Хой кыргыздазын ажыдаар механиз-аторлар чүгө техниканы билдир-биле аам ону ажылаары-биле кызыгаарла-тынмай, харын ажылды эки организас-

К. Е. Ворошиловтун Индонезияда чоруп турары

СУРАБАЙ. (СЭТА) Майның 15-те эрте, Индонезияда болуучу чоруп турарынын 10-гу күнүнө, СССР-дин Дээш Союзунун Президиумунун Даргазы К. Е. Ворошилов Индонезия Республикасы Президенти Сукарно-биле болгон оларны үздөн кижилер-биле кады Бали ортузуктан Чоон Яванга уагүтүр болгон порт хоорайы—Сурабайга ужулуп чорупкан. Бром болгон Семеру вулканынын, Матур өштүң кыры-биле ушаш, Перак аэродромга самолет конушкан, орта аалчыларын Чоон Яванга губернатору Самангун, 5-ки шериг округунун командьаачыны полковник Сардин, Сурабай хоорайнын чагыргазынын даргазы Нестиджаб болгон чурттагыч чонун муң-муң төлөөкчилери манат турган.

Совет Эвелелинин болгон Индонезиянын Күрүнө Гимнилерин ойноза. К. Е. Ворошилов болгон Президент Сукарно

хүндүлүг таңымдын фронтун эргезе, оң соонда аас хүн чыгыккан кудумчула, байыр чедиринишкенири динчиреп турат, тутар долган хоорай шөлүнчө автомобиль-биле аалчылар чорупканнар.

11 шакта хоорай чагыргазынын даргазынын байырыг чугаази-биле ол шөлчө уагүт митинг эгелззе, орта 1 миллион киж иришкен. К. Е. Ворошиловтун болгон Президент Сукарнонун Индирге көстүп келгенин митингини киржикчилери байырлаады адыш чаксаашкынары-биле утказан болгон ол адыш чаксаашкынары элззе каш минуталар иштинде уламчылап, чүгө республиканын президентини чүгө чугаалаар дээр сөс алган соонда соокал.

Чоругаанын программасы уагүт турган болза-да, революсучу Индонезиянын чүгө—Сурабайга мээр өнүмү К. Е. Ворошилов келбес аргажок болгон деп Сукарно чугаалаан.

Чүгүдүгүтүшкүлүнүн кыйгылары-би-

ле ургүлчү үзө кирип турган болуучу чугаазинын соонда Президент Сукарно К. Е. Ворошиловка сөс берген. К. Е. Ворошиловтун чугаази динчиреп адыш чаксаашкынары-биле ургүлчү үзө кирип турган. Байыр чедирген сөс бүгүтүн «Хидуп» деп кыйгылар-биле үздө тургулаан. Түгө-лиде митингини киржикчилери «Индонезия Райа» деп национга гимни ойлооннар.

Оң сөөлүнө К. Е. Ворошиловтун бугалар чарыжын болгон үскүзежишкенин көөрү-биле чалаан.

Майның 15-те Яванга шыгы-биле 16 шак 10 минута К. Е. Ворошилов болгон Президент Сукарно Совет Чакатынын президентине белекке берген самолет-биле Давкартага чедө бергенер, ол самолеттун шыга «Долок Мартинганг» деп алаан (ону ыччаар алаан ужуру болза Мартинганг деп дагыны ады-биле чангыс өңчө кыйгырын турар тоол-биле холбашкан).

Маутхаузенде тураскаалды ажыткан

МАУТХАУЗЕН, май 12. (СЭТА) Австрияда мурундагы гитлержи албаал лагери Маутхаузендин девишээринде фашисттер өлүрүчүлүгүнүн холундан алган совет хамааттыларга тураскаалдык байырыг ажыдышыканы өбүт болгон. Тураскаалды ажыдырынга Совет Эвелелинен төлөөр келген, оларын составында отставкада генерал М. Ф. Жукин, чогаалчы Ю. Пилар болгон Маутхаузенге элген Совет Эвелелинин Маадры генерал-лейтенант Д. М. Карбышевтин уруу—Е. Д. Карбышева кирип турар.

Тураскаалды ажыдырынын бзуалынга Австрияда совет албан черлеринин ажилдакчылары, Венада өскө-да элчин болгон төлөө черлеринин төлөөкчилери, Франциядан, Италиядан, Германиядан, Польшадан, Чехословакиядан болгон өскө-да чурттардан антифашисттер комитеттерин болгон эвелелдерин төлөөкчери, австри хей-чинтинин төлөөкчилери киришкен.

ССР-дин Австриада элчини С. Г. Лапин тураскаалды ажыткан. Элген совет хамааттыларга тураскаалды оларын хүндүткөп турары дээр чыгыганнарга ол өөрүп четтеринин илгерилззе. Фашизмге уагүт демисега элген болуучу оолдарын совет уагүт кажан-даа утас деп С. Г. Лапин чугаалаан. Совет уагүстүн ол сатыш-сеткилерин билгени дээр база тураскаалды тургузарын дээр дээр элген

чазаака өөрүп четтердизе. Маутхаузенге өлүрүкенин тураскаалдык хүндүлө бегүн Польшанын, Югославиянын, Чехословакиянын, Франциянын, Италиянын, Болгариянын, Румыниянын, Австриянын, Англиянын болгон Европанын өскө-да чурттарынын Маутхаузенге өлүрүкени антифашистерини чыгыткылыг тураскаалдык мурунга база боттарыныстын баштарынысты мөгөттип тур болза, Маутхаузенге өлүрүкенин өөрүп өрттирген човула-чинчззе, оларын чижегээр чүгө чок маадрыг болгон тургуштуу чоругу урууларын аас-кежени болгон илгерини кыжым аммыралын үздөп турар бүгү-дө кижилерин чаз дайынны айымдыла уагүт демисега дегейин уагүстөрүнүн эп-сеткине катыштырарычө, уагүстөр аразынга тайбын болгон байырады бызгааларын чө кыйгырып турар деп С. Г. Лапин айткан.

Оң соонда австри чакатын өмүрззден дагыткы керектер министри Л. Фигль чүгө чугаалаан. Маутхаузендин албаал лагеринге бегүн ажыттынган тураскаалды австри федералдык чакатын өмүрззден чечек салыр алдарыг болуучу деп ол чугаалаан. Ол каража-котаралар хей барбаан дээринге бзүрелззи Л. Фигль илгерилззе. Киж төрөлтөтөи тайбынны күзөп турар деп ол чугаалаан. Ол соруганы чедип азыр дээр күженишкенинни харамнамас ужуруг

бис дээрин бо тураскаал бистерге сагындырып турар-дыр. Дайынны киржикчилерини Совет комитетинин өмүрззден чүгө чугаалаан отставкада генерал М. Ф. Жукин чөптүг чоруктун тилегезин дээр Европанын уагүстөрүн 120 муң ажыг эң өң оолдары—тургуштуу антифашисттер Маутхаузенге өлүрүкенин деп сагындырган. Оларын аразынга 32 муң ажыг совет кижилер турган болгон.

Барыны Германиянын чамды хоорайларында мурундагы өскөчилер сестер да чыгыш турарын дынааш, Белгород болгон Орел чоогунга, Киевге, Одессага болгон Москва чоогунга тайбын совет хамааттыларын массалык болгон өлүрүк турган сатыш келдир-дир бис, туттурган совет шериглери манаш, Маутхаузенге болгон өскө-да лагерлерге аразынгы ажыткан турган сатыш келдир-дир бис деп ол чугаалаан. Фашизмге болгон дайынны көөр хөөн чок чорук сипижжес совет кижилерин сагыш-сеткилин ол байдалдары билип ап болур. Мурунда фашизмге уагүт демисежип турган болгон ам чаз дайынны айымдыла уагүт демисежип турар бүгү-дө кижилерге хамааттырып хүндүткөдиз, найыралды болгон өөрүп четтерини чазгай сеткилин илгерилззе турар бис.

Жагымал маршын аалгазын алаа-биле тураскаалдык баарыга хей саныг чечектери салган.

КУР-нун эртем планнаашкынынын талазы-биле күрүнө комитетин тургусканы

ПЕКИН. (СЭТА). Синхуа агенттелинин хындааны бзуаар аларга, майның 11-де КУР-нун Күрүнө чөвүлззенин планнаашкыны болгон. Анаа КУР-нун эртем планнаашкынынын талазы-биле күрүнө комитетинин соругаларын тодаргайлаан болгон оң харыскаалыг ажилдакчыларын томулган.

Эртем планнаашкынынын комитетин перспективтиг планнаашкынынын боттаанышынын болгон ылангыга эртем талазы-биле чугула соругаларын күтсөдизин контроллар; үр үенга иштинде

эртем-шнчилел ажылынын талазы-биле планнаашкыны база ол ышаш нити күрүнө планнаашкынын хүндүлө болур чыдык планны чогадырынын харымыла; яны-бүрү амыралда эртем-шнчилел ажыдырын хүндүткөп талазы-биле айттырлары шнчилээр; эртем-шнчилел ажилдарынын байдалдары-биле холбашкан айттырлары өөренип көөрүн болгон шнчилээр харымыла; эртем-шнчилел ажылынын талазы-биле уагүстөр аразынын харылааларын төчүдүп тургузар; эртем-шнчилелдин кол ажилдарын хөг-

жудеринге фондуну эргелззе; бедик мергежилдик тускай эртемилерин белеткеринин, хуваарынын болгон ажилдарынын талазы-биле планны төчүдүп ажилдап кылыр; дагыткыда чурттап турар кыдат тускай эртемилеринин төрөк чуртунче чанып келерин чедип азыр болгон төрөк чуртунга олар чанып келгенин соонда оларын ажилдаарын таарыштырып тургузар.

Эртем планнаашкынынын талазы-биле комитетин даргазынга Не Жун-чжынын томулган.

СОЛУН ЛЕКЦИЯ

Кызылдың көдө ажил-агыг техникумунун студентилеринге областын көдө ажил-агыг эргелззинде эш П. Ушаков «Адыгы беш чылда Тыва автономг областын мал ажил-агыгын өстүрерини хемчеглерини дугайында» деп лекцияны кылып берген.

Инектин болгон хойнуң тыва уксазын экижип, продуктулаан бедилерини аргалары барын лектор тодаргай тайылбырлаан. Эң ылангыга төп районнар — Чаа-Хал, Улуг-Хем, Бин-Хем, Каа-Хем, Таңды районнарга сүткүр инектерни өстүрерини, тыва хойларын нарын дүгүтү хойлар-биле, алтай уксазын кошкарлары-биле хайнааштырарынын чугулазын айткан.

В. БЮРБЮ.

Бирги чер дээр

Май 12-де Кызылга хоорайнын бирги чери дээр дөрт командаларын бут бөтүтүн мартылаады болгон. Баштайгы ужуражышында АТК командалык пелүчүлүгүн командалык 7:0 саныг утуп алган. Типография командалык-биле «Динамо» ойноон болгон өң 2:2 саныг хайым болуп төнгөн. Бо ийи командала даразында база катан ойнозар.

„ЧАНГЫС ДҮНӨ“

КИНО

Ада-чурттуң Уагүт дайыннын кадыг-беге хунирнин бирззинде сонгу Кавказ бир хоорайнын чанынга тулачушкуннар болуп турда, хоорайнын чурттагычы Богатыревтин бажынынга чачгыс дүгүтү дүгүтүлдө чүгө болганын «Чангыс дүгө» деп, чаз урар-чечен кино-чуртукта көргүзүп турар. Киночу совет чогаалчы Б. Горбатовтун шнчилззи бзуаар кылган.

1942 чылдын ноябрынын соок дүнеси. Хоорайнын кымында тулачушкун тургулап турар болгон Кызыл шериглер алаааралар ужурга таарышп, хоорайнын хей-хей чурттагычылар төрөк черин кагыш чоруп турар.

Безже дүжүп, орайтап келген болза-даа кырган ажилын Богатыревтин бажынында кым-даа удувай турар. Богатыревтин огу Василийни кадай — Софья база ашактын уруу — Вера, Богатырев боду-даа удувааннар. Олардан аныгда ол бажында чурттап турар Новожиловтар, Кривохоотский олар база бар. Киночун болушкуну ол бажында байдалы көргүсө. Хоорайже бо дүне немертер кирип келир бе азы оларны кызыл шериглер өртүр шаап, сымыртылар бе деп айттыр шнчилеринин турар чангыс дүгүтү дүгүтүлдө ол бажында чурттап турар кижилерин бзуагүт арын-агүтү, үздө бозлы илээр.

Богатырев болза, чурттап турары бажынын бодуңу холу-биле тулуп тургускан хоочун ажилын болур. Фашистер оң төрөк хоорайнын кирип-даа кээр болза, ол оңу кагыш чоруп шыдаас. Оң уруу—Вера комсомо райкомунун даалгазын бзуаар чажыт ажил кылыр-биле хоорайга артып калган. Олар ол бажынын, төрөк хоорайнын фашистерин холуна артырып каап шыдаас болгон немертер эжелеп аптар деп бодавайн-даа туралар.

Инда чурттап турар кижилерин аразында Новожилов, Кривохоотский олар аныгылаар. Чонун дүгүтүр турарын ажилтап алган. Новожилов магазинер үтөп чоруп турар. Болуучу-на амырал-чурттаады эң болза, хоорайга-каныг эрге-чачыгынын тургутары анаа чер-дө хамаан чок. «Мен каргыс-даа, кол-лаа, совет-даа черге чурттаады дөмөй-дө» деп ол бодуңу дугайын, сатыныкчы сеткилин шыны-биле тодаргай турар.

Мурунда ол черин солунуңу ажилдагыч чораян Кривохоотский бужар-чүдөк сатыныкчы, хуу ажил сүрген аргажок киж дээрин ол дүгө илээр.

Бир эвес ол хоорай фашистерге эжелетирин болза, ол оң бурмагистери болур дээр Новожилов-биле кызыл немертер утуп алырынга белеткенип турар.

Богатыревтин огу Василийи команилап турганы чик батарежын немертер үрөй болап кааптарга хуула амы-дыны камгалааш тулачушкун шөлүлген дегип келир. Оң төрөдери оңу ыныг-даа уагүт өөрүшкү чок утуп алыр. Оң караанда бирде чиктиг байдал бардыр дээрин олар эскерип каар. Оң чедип келгенин кым-даа дегинес болгон харында азы оңу «ырбакчы сен» деп бажынында үдүр сымыр ботур. Василий төрөдериин албаалы-биле катан дайыдагыч чоруптар. Эртен, даң адып оларда оң бичин чагаажыга келир. Инда мычча дээр: «Чүгө барыш чүгө бар чөр мен».

Ол бажынын чурттагычылар хондур удуваастар: чамдытары кызыл шеригин тилегезин, а эскелери немертерин хоорайга келерин маанат туралар. Ол бажыга совет шеригин бажыгагырган лейтенантынын бистин дайынчыларымыс эккен каар. Новожилов-биле Кривохоотский үстүндө көргүсө саннар тодаргай херечилеп турар. Капиталисттер чурттарда үндүргүч аажок уагүт эгелззе ол дугайын база-ла тодаргай херечилеп турар, ол үндүргүлөр монополистерге калчаалыг кончаларын берип турар боо чексети эдере бзүдүренин, барып турар.

«Лейбор ресерчи Ассошиэйшн» деп дегинелдиг америк эртем шнчилел организациынын тускай шнчилелдин медресин бзуаар аларга АКШ-тың Каттышан үндүргүлери 1950 чылда 41,3 миллиард доллар турганында 1956 чылда 70 амыг миллиард доллар чекте. Ынчаарга үндүргү оналгазын кол аар чүгү уагүт массаларга онаажып турар. 1954 чылда америк ажил-чын чонун оруталарынын үштүг бирззө хирени капиталисттер күртү үндүргүлөр дээр олардан хунаал алган. Конгресстин кижигинери чүгө байынын эрге-ажыктары дээр шуут хөдөлүп турар — деп медресе чугаалап турар. Ажилчыларын төлөөлери конгрессте-даа, оң комиссияларында-даа чок. Байларын үндүргүлөрдө бугү-дө аргаларын дээр хостан туралар болгон олар боттарында үндүргүлөрдө ойталап туралар. Чүгө 1954 чылда оларын үндүргүлөр онаалгазын 6,5 миллиард түгүндө хостааш оларын конгресс ол түгү-биле шапкан.

АКШ-та болгон өскө-да капиталисттер чурттарда албаал ажилдадыр чорук чыл бүгүдө улам-на улагып, ажилчыны аныгы мөлчүрү чорук күштеп, ажил-чын чонун адалаа хоозурамы улам-на өзүп турар.

Ол-да үдө монополиялар болза өскө уластарын мөлчүрүнүн болгон үтөп дээрбездерини буступ бапты турар колониздиг системаны камгалап артырып болгон бажыларын оралдагыч туралар. Оң-биле холбаштыр Египетте уагүт англи-француз агрессияны, Чоожу болгон Ортаагы Чоон чүктүн уластарын америк империализмни колониздиг даразынга киниргени, дегейин ол кеззенин нефть үнө черлери эжелззирчө утганга «Эйзенхауэрин доктринасы» АКШ-тын чачыгычы бзүдүренин чар-

ский немертер чедип келеш, бажынында кызыл шериглер чажырып турган силер дээр бисти ат кылып диккен оң бажында үндүр олар дей бээрлер. Ынчаарга Богатырев оларга дейтенантын берейн, боду ажаап турар.

Новожиловтун кадаймы Лосей немертерини ажаа утуп ап, уагүт салгыш алаар деп күзөй бээрде оң чарылап, кызыл шеригин ажаажып турар. Ол мурунда ажилдарын, өөренип күзөй чораян болгон чүгө ууурунга, чевениринге ынак чораян. Иначала-даа оң хоорайнын үгүлгенин чаллап алырынын аргалыг дилей бээрлер. Кривохоотский оон уштунар арга чогун билеш, ол бажында дегип чоруптар. Ылангыга дайын-нарын хоорай чоогунда ырадыр сымыртыларынын мурунда, дайын хоорайга чоожулап кээрде, бажында турган во-нар-биле кады Ленинни чуртуу ол өртөдир деп турган болгай. Оң ыныг үгүлгенин кеземчедип чалаас турган. Новожилов «чачыгы кылдым. Өршөк көрүңер. Моон сонгаар өттинип алыр мен» деп амыластап турар. Иначала-даа олар кажан-даа хоолу кеземчезинде чалааазы тодаргай.

Ол чангыс дүн — совет кижилерин тургуштуу, дайынны көөр хөөн чогун хынаан дүн болгон.

Н. СОЯН.

„Улусчу капитализм“ дугайында дерзин хоозун бодалдар

(Төнчүзү. Эгези 3-нү арында).

«башкарычы» (азы «директор») тургузуу деп алаар чүвениң «теориясы» дыр. Оң шынары мындыг: амы үениң капитализмин байдалында өнчү-хуучуларын эрге-чачыргазы илгит планче кирген азы мырыңай чок болуп дүжөр, башкарычынын азы директорун эрге-чачыргазы-биле солдуртур деп бзүлчүл турар. Ынчаарга акционерин компанияларын болгон бүдүргүлөрдүн директорларын капиталисттер мырыңай ылаадыг тускай аныг кылыр көргүзүп турар. Ол «теорияны бзуаар чаз «директор аныгы» азы «башкарычылар аныгы» боттарынын хууда эрге-ажыктарын дүштүрүп бүдүргүлгенин чазасан башкаар. Ол чаз «аныг» «дүжүмөттерин аныгы» биле өнчөдө чар болгон күрүнени кады башкаар.

Ол «теорияны» авторлары болза, ажилчылар ам капиталдык эрге-чачыргазынга чачыотпайн турар деп бзүлчүл туралар. Бүдүргүлгелерин директорлары, акционерин компанияларын президенттери болгон директорлары каныгыл дээрде, олар чүгө шыаң ап турар дээр анын. Ындыг төлөөдө оларын со-нуураалары кончалар аларында эвес, бүдүргүлгени бүгү хемчеглер-биле хөгжүлгөдө болгон ажилчылар «шынчы ажил төлөвүн» алыр дугайында сагыш салары болуп турар.

Капиталистер монополияларын эргелззирин, эрге-чачыргазы боттары чалай бергендер дээр бзүлчүл аныгы база-ла «капиталды демократчыларын» дугайында хоозун бодал ышаш шак ыныг меге хол болур. Шынында акционерин компанияларын долү эргелиг эелери ол компанияларын президенттери болгон директорлары болуп, уагүт-уагүт капиталистер боттары болуп туралар. Олар акционерин нитилелдерин ажилчыларын мөлчүп турган ап турар моно-

полиялыг кончаларын боттарынын холуна ап туралар. Чижээлззеге, Дюпон-нарын өг-бүлелерини кижигинери болза, херек кырында ол-ла Дюпоннарын өг-бүлелеринге хамаажып турар хей-хөй акционерин компанияларын президенттери, вице-президенттери болгон директорлары болуп туралар. Ол президенттери, директорлары, вице-президенттери дагыштыр Дюпоннарын фамилияны «Дженерал моторс» деп аажок уагүт автомобиль трестини контролдоп турар, уагүт-уагүт баякыларда, химия үндүргүлгени болгон өскө-даа кол ээ болуп турар.

Уагүтүр бүдүргүлгелерин директорлары болгон уагүт-уагүт администраторлары база-ла монополияларын тургускан кижилер, тодаргайлаарга капиталисттер аныгын болуучу кезип болуп турар. АКШ-тын хоолдуузу бзуаар бүдүргүлгени директор акцияларын чик өртөк-биле садып алырынга уагүт аргаларыг болгон чингелдиг болуп туралар. Ынчанга олар акцияларын хей паветтерин өзөп турар уагүт акционерлер болуп дүргө хуула бээрлер.

Оң аныгда акционерин компанияларын президенттери болгон директорлары хей миллион доллар өртөктиг акцияларын эелери болуп алган, уагүт оругаларын бзүп ап, олар «шалаң», «шанал» (тантём), командировка, комиссия болгон өскө-даа хей хевир-биле яны-бүрү хей шаналдарын ап туралар. Ол дээрде саң олгаржызынын шына-ла кымылаар чок оругаларынын аажок уагүт кезип болур. Чижээлззеге, «Бетхидем стил» деп америк каң монополиязын баштаар чериниң даргазы Грейс оң бодуңу уагүт акционерин болуп турары дээр анаа онаажы уагүт оругалын санааска 1956 чылда 760 муң ажыг доллар «шалаңыны» болгон шаналдарын алган. «Дженерал моторс» президентин Бартиске 1956 чылда шаналы-би-

ле кады 775 муң доллар «шалаңыны» төлзө. «Форчун» деп америк журналдын санааны-биле аларга президенттерге, вице-президенттерге, директорларга болгон АКШ-тын өскө-даа чачыргычыларынга шаналга болгон шынагы төлзө-ни 1956 чылда 615 миллион доллар түң болгон.

Бо үениң капиталисттер нитилелдинде капиталистерин эрге-чачыргазы чалааткан «директорлар революция» кылган дээр дугайында тоол болза, монополисттер капиталдын дээрбече, мөлчүлчү мезү шынары чажырап дээр хей хоозун бодалдыр деп чүвени дегип саннардан алган көөрө улам тодаргай апар.

«Улусчу капитализмин» амы үдега теориянын чугула яны-бүрү хевирлери мындыг-дыр.

Иначала-даа ыныг хевириниң «теориясы» ам-даа шунтуу ол эвес. Ол чуртта байлар-биле ажилдарын аразында уагүт ылааг чидип турар дээр анын чүвени чедир көргүзгени оралдагыч турар экономистерин саны дыка көвүдзө. Америк уагүт капиталист Эрик Джонстон, реакциялыг америк профвеледлериниң баштынарын болгон «улусчу капитализмин» ол ышаш өскө-даа талаалачылары болза, АКШ-да «аңгыларын кылардыр чидип турар» болгон капиталистер ажилчылар болуп, ажилчылар капиталистер болуп хуулап туралар, — деп сурган туралар. Ол «теориянын» пропагандистери ажилчы чонун мегээр дээр оралдажышынарынга каныг-даа хол-нутуудерден болгон экономика статисти-казынын саннарын мегелеп көргүзгенин дээр чалданмастар. Чижээлззеге, америк буржуа экономист Кузнец ынааар кылып турар. Каттышкан Штаттарда капиталистер ядалап туралар, а ажилчылар байып турар деп чүвени бодуңу сөөлүг номнарыны бирззенин көргүзгени оралдажышкан, ол болза, АКШ-тын национал оругалыгында дээр капитали-

терин оругаларынын үлүү кудулап турар, а ажилчыларынын үлүү өзүп турар, ынанганга чүгө «оругаларын денелззе» эвес, харын аңгыларын денелззе» база болуп бзүр дээр анынг бзүлчүл турар.

Ол бүгү чүгүлгелерин боттук байдал-биле нитилелзир чүгү-даа чок. Байлар-биле ажилдарын аразында, мөлчүлчүл биле мөлчүлчүлгелерин аразында ылааг американы Каттышкан Штаттарында дыка уагүт, шак ыныг уагүт ылааг капиталынын кадыг-даа өскө чуртунда чок. АКШ-тын Каттышкан куларын эргелззени албан бзуу-биле берген санында бзизин ап көрөгө 1953 чылда бүгү америк өг-бүлелерин 69 хуузу чыл оругалыгында амыралып чурттаагыны мырыңай четтес, чөгөнгө эвезиш ап турары кээрзө. А монополияларын оругаларын каныг болуп турары? 1939 чылда корпорацияларын кончалары чондан алыр үндүргүлгени санааска 6,4 миллиард доллар турган, 1955 чылда кончалары 12,7 миллиард доллар, а 1956 чылда—43,4 миллиард доллар болгон. Ынчанга долларын үнзө кудулаанын калы санап көрөгө бзизин 1955 чылдан 1956 чылдарда корпорацияларын алган кончаларын нити түң 1939 чылдан чик жек-биле дөрт катан хей. АКШ-тын сандык баштынарынын каас-вожы болгон байлаа аныгы шыаң кажан-даа шак ыныг кайгычкан турбаан. Статистика саннарын мегелеп нугулдээр арга-биле америк капитализмин «улусчу капитализм» деп көргүзгө дээр оралдажышкын болза, капитализмин «улусчу» бзүлчүлгелерин үндөйлөп көргүзгө дээр бүгү-дө оралдажышынарын ышаш база-ла шак ыныг үндөзүн чок.

Шынында монополисттер капитализмин улуска уагүт мезү-шынары базы бүрүздө илгериниң турар. Амы үениң капитализмин аңгыларын ылаагылар уагүт-уагүт-биле эес, а мөлчүлгелерин өскө-биле болгон аңгылар чурдааларын кедергей чилгелззени-биле тодаргайнып турар. АКШ-тын монополияларын амычыл чоннарын деринге болгон ханынга байып ап турары аажок хей болгон уагүт турар кончаларынын

дугайын үстүндө көргүсө саннар тодаргай херечилеп турар. Капиталисттер чурттарда үндүргүч аажок уагүт эгелззе ол дугайын база-ла тодаргай херечилеп турар, ол үндүргүлөр монополистерге калчаалыг кончаларын берип турар боо чексети эдере бзүдүренин, барып турар.

«Лейбор ресерчи Ассошиэйшн» деп дегинелдиг америк эртем шнчилел организациынын тускай шнчилелдин медресин бзуаар аларга АКШ-тың Каттышан үндүргүлери 1950 чылда 41,3 миллиард доллар турганында 1956 чылда 70 амыг миллиард доллар чекте. Ынчаарга үндүргү онаалгазын кол аар чүгү уагүт массаларга онаажып турар. 1954 чылда америк ажил-чын чонун оругаларынын үштүг бирззө хирени капиталисттер күртү үндүргүлөр дээр олардан хунаал алган. Конгресстин кижигинери чүгө байынын эрге-ажыктары дээр шуут хөдөлүп турар — деп медресе чугаалап турар. Ажилчыларын